

**АДАПТАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ІНСТИТУЦІЙ
ТА МИСТЕЦЬКИХ УСТАНОВ ДО ВИКЛИКІВ КАРАНТИНУ:
оптимізація планів і пошук нових форматів**

*(оглядова довідка за матеріалами
преси, інтернету та неопублікованими документами
за березень-травень 2020 р.)*

Зачинені двері кінотеатрів, театрів, музеїв, скасовані концерти та презентації, безлюдні виставкові та читацькі зали стали не кадрами з фільму, а реальністю, у якій одного дня прокинувся світ. Пандемія, що охопила світову спільноту з початку 2020 р., стала масштабною кризовою ситуацією, оголивши низку проблем, які, щоб не перерости в незворотні процеси, потребують швидкого реагування.

Найгостріше питання постало перед культурними та мистецькими інституціями, які не тільки каталізують сегмент творчих і супутніх професій, а й створюють передумови для інституційної спроможності сфери культури. Саме для більшості з них фізична присутність людей була апріорі запорукою повноцінного функціонування [1].

За даними опитування, яке з 23 по 30 березня 2020 року проводили агенція *PPV Knowledge Networks* та Міністерство культури та інформаційної політики України серед власників креативного бізнесу, більш як 70% респондентів вважають культуру та креативні індустрії сферою, що є найбільш вразливою до наслідків кризи, спричиненої пандемією [2].

Епідемія стала викликом навіть для найсильніших економік світу, не залишивши осторонь і Україну. Призупинення багатьох економічних процесів неминуче порушило питання про скорочення видатків на всі галузі.

Наприкінці березня резонансу набула інформація про секвестр культури в Україні на 7 млрд грн [3].

Відтак, 25 березня Український культурний фонд (далі – УКФ) спільно з Українським інститутом книги (далі – УІК), Мистецьким Арсеналом, Українським інститутом та Національним центром Олександра Довженка

звернулися до Кабінету Міністрів України щодо надзвичайної ситуації, яка складається у сфері культури через поширення пандемії.

У зверненні йшлося про необхідність збереження робочих місць і належний безпековий стан культурних інституцій, що неможливо забезпечити без відмови від потенційного скорочення видатків на оплату праці. Також – про збереження фінансування проєктів УКФ, сприяння програмам УК щодо підтримки української книговидавничої галузі та допомоги виробництву кіно [4].

«Усвідомлюючи всю серйозність ситуації, культурна спільнота готова оптимізувати свої плани, інституції та установи – адаптуватися до нових умов, головне, щоб доленосні для галузі рішення приймалися з розумінням того, що культура не має бути на маргінесі інтересів високопосадовців. Адже те, що рятувалося багатьма силами та ресурсами може остаточно зникнути», – зазначено у зверненні [5].

Також з відкритим листом щодо фінансування кінематографічної галузі та закликами не знищувати українське кіно до прем'єр-міністра України Дениса Шмигала звернулися представники 11 кінематографічних асоціацій та інституцій. Незалежна медійна рада закликала владу не допустити культурного дефолту [6].

Така консолідація української спільноти у кризовій ситуації дала результати. В. о. Міністра культури та інформаційної політики України С. Фоменко зауважила: «Всі, як один, стали на захист “культурного” бюджету, і це зовсім інший спосіб реагування представників культурного та креативного секторів, аніж те, що ми бачили в 2000-х роках, у 2010-х... Важливо розуміти, що це бюджет не функціонування міністерства та чиновництва, а бюджет життєздатності всієї галузі – театрів, музеїв, заповідників, суспільного мовника, кіноіндустрії, креативних індустрій, бібліотек, мистецької освіти. І за кожною цифрою, за яку ми боремося, стоять люди» [7].

Уже 13 травня Верховна Рада підтримала законопроект № 3377 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо державної підтримки сфери культури, креативних індустрій, туризму, малого та середнього бізнесу у зв'язку з дією обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)».

Голова Комітету Верховної Ради з питань гуманітарної та інформаційної політики Олександр Ткаченко наголосив, що цей законопроект є першим кроком назустріч українській культурі та рукою допомоги від держави, зазначивши: «Без культури немає нації. Креативні індустрії – це книги, які ми читаємо під час карантину; кіно та програми, які дивимось; музика, яку слухаємо; музеї, якими тепер гуляємо віртуально» [8].

Прийняття законопроекту розширить застосування грантової системи державної допомоги для інституційної та індивідуальної підтримки у сфері культури, креативних індустрій та туризму. Гранти на підтримку видаватимуться через УКФ, Держкіно, УІК, агенції з туризму тощо. Виділені кошти не будуть оподатковуватися та є безповоротними. Також Законом буде введено ряд полегшень на час карантину та до кінця року [9].

Повністю культурна галузь не може перейти у віртуальний світ. Але якраз цей час, час карантину, можна використати на якіснішу підготовку офлайн форматів, каже виконавча директорка УКФ Юлія Федів, яка переконана, що підтримка УКФ, УІК та інших державних культурних програм зараз якраз на часі, інакше після карантину ми не будемо мати культури як такої, тому що усі культурні діячі просто будуть займатися іншими справами.

«Якщо брати приклад інших європейських держав, наприклад німців, то вони швидко зорієнтувалися і 50 млрд євро німецький уряд виділяє на сферу культури і креативних індустрій, щоб підтримати митців у час кризи і відповідно дати гроші більше на аналітику, дослідження, розробку диджитал-форматів, донесення контентів до аудиторії, навчання, освіти митців», – коментує Ю. Федів [10].

Підтримує таку думку і Юлія Сінкевич, генеральна продюсерка Міжнародного Одеського кінофестивалю: «Якщо дивитись на приклади інших країн, ми бачимо різноманітні *emergency packages*, де передбачені системи підтримки для креативних індустрій, а також для людей творчих професій. Такі пакети мають допомогти зберегти екосистеми і не втратити творчий потенціал», – зазначає вона [11].

Справді, з початком карантину національні уряди багатьох країн почали запроваджувати екстрені заходи для підтримки культурного сектору, зокрема, створювати фонди для допомоги самозайнятим митцям, підприємцям зі сфери творчості та культурним інституціям.

Міністерство культури та національної спадщини *Польщі (MCNH)* започаткувало спеціальну програму для культурних інституцій, яка спрямована на розширення їх активностей через онлайн-канали (створення онлайн-бібліотек, онлайн-театрів тощо).

Люксембург підтримує митців, які втратили роботу – їм виділяють соціальну допомогу. Також працівники культурного сектору мають право на оформлення часткового безробіття та компенсації, якщо їхні проекти або заходи були скасовані внаслідок форс-мажорних обставин.

Міністерство культури *Норвегії* виділило 300 мільйонів норвезьких крон (майже 30 мільйонів євро) на компенсацію скасованих заходів у сфері культури.

Данія запровадила «схеми компенсацій» закладам, яким довелося скасувати свої активності. «Схеми компенсацій» охоплюють еквівалент суми повернутих квитків, доходів від продажу їжі та напоїв, гонорарів артистів та продажу бренданих товарів.

«Спільне лихо як ніколи об'єднало європейську культурну спільноту, яка, попри все, намагається реалізувати проекти міжнародної співпраці, перенести заплановані активності на інший час або в онлайн-вимір і морально допомогти одне одному», – коментує менеджерка Національного бюро програми ЄС «Креативна Європа» в Україні Альона Дмуховська [12].

Одним із факторів, здатних об'єднати світ у боротьбі з епідемією, підняти моральний дух народів, стала **музика**.

Саме твір українського композитора Мирослава Скорика під назвою «Я з тобою» став символом єдності держав у боротьбі з коронавірусом.

За кілька годин кліп «Я з тобою!» у виконанні Симфонічного оркестру Українського радіо під орудою Володимира Шейка та Лілії Гревцової з ініціативи НМАУ на чолі з ректором Максимом Тимошенком та спільно з компанією «Юнчанледі», головою якої є Чжао Юнчан, побив усі рекорди української класики. Музичні критики зізнаються, що шоковані таким результатом – 2 000 000 переглядів за першу добу після прем'єри [13].

Також українські музиканти ініціювали глобальний проєкт за участі артистів різних країн «Мистецтво проти пандемії», який підтримала ЮНЕСКО.

«Ми об'єднуємо зусилля музикантів, артистів, художників, скульпторів для реалізації цього проєкту як одного з проявів міжнародної солідарності у боротьбі проти глобальної загрози, перед якою постало людство», – зазначив автор проєкту, артист ЮНЕСКО в ім'я миру Герман Макаренко.

Ідея ініціативи полягає в тому, щоби зібрати разом усі можливі творчі проєкти й представити їх у вільному доступі під егідою ЮНЕСКО як прояв глобального єднання митців у боротьбі з пандемією COVID-19.

З цією ініціативою Г. Макаренко звернувся до своїх колег, артистів ЮНЕСКО в ім'я миру у всьому світі – і проєкт вже підтримали скульптор із Франції Хедва Сер, співачка з Маврикію Джейн Констанс, музикант та композитор з Туреччини Кудсі Ергюнер, скрипаль з Японії Ейджин Німура та його співвітчизниця художниця Сецуко Клосовська де Рола, піаністка з Грузії Елісо Болквандзе, оперна співачка з Південної Кореї Сумі Чо, модельєр з Нігеру Альфаді та інші.

У межах проєкту симфонічний оркестр «Київ-Класик» (*Kyiv Classic Orchestra*), який очолює Г. Макаренко, вже надіслав до ЮНЕСКО понад два десятки записів класичних творів – вони будуть розміщені на сайті міжнародної організації. Окрім того, український колектив у колоборації з *Global Harmony*

Orchestra готує нову музичну програму, що стане фінальним акордом проєкту «Мистецтво проти пандемії».

У проєкті залучений міжнародний пул музикантів, композиторів, художників, які створили своєрідне мистецьке послання – гімн «Дерево миру», який лунає двома мовами – англійською та французькою. Виконав гімн *Kyiv Classic Orchestra* під керівництвом Г. Макаренка.

Артисти ЮНЕСКО в ім'я миру переконані, що саме художні ініціативи здатні підтримати людей, допомогти пережити трагічні часи. Вони сподіваються, що до них приєднаються колеги з багатьох країн.

Цей міжнародний проєкт також стане мостом до «Концерту миру» до 75-річчя ЮНЕСКО, який відбудеться наприкінці 2020 року [14].

Ще один міжнародний проєкт, ініційований артисткою камерного хору «Вінниця» ім. В. Газінського Оленою Слободиською, потрапив в Книгу рекордів України.

111 українців із Італії, Польщі, Британії, Росії та України проспівали українську народну пісню «Не стій, вербо, над водою». Понад сотню відео з різною гучністю та якістю звуку організатори проєкту об'єднали в один загальний відеокліп. Серед виконавців – професійні музиканти й аматори – медики, далекобійники, будівельники, фітнес-тренери.

«Технічно – це колосальна робота, та й самі учасники почувалися не зовсім комфортно, бо одна річ, коли ти сольо співаєш пісню, а інша – коли виконуєш лише хорову партію, – визнає авторка проєкту. – Але коли ми створили перший невеликий макет, як буде виглядати загальне відео і як може звучати віртуальний хор, то всі були в захваті. Це додало завзяття, і проєкт вийшов на фінішну пряму».

Прем'єра відеоролика мистецького проєкту «Віртуальний хор в Україні» відбулася 11 травня в ютубі. Проєкт став свідченням того, що навіть перебуваючи на карантині можна творити разом і популяризувати мистецтво.

Уже зараз команда «Віртуального хору в Україні» складає плани на наступні проєкти, що передбачають не лише розширення кола віртуальних співаків на своїй сторінці у ютубі, а й демонструють креативність та інноваційність у представленні музичного мистецтва. Таким чином організатори прагнуть завойовувати нових шанувальників музики у віртуальному просторі й популяризувати Україну [15; 16].

З тією ж метою, а також з нагоди 50-річчя відомої української пісні «Червона рута», вінницькі музиканти вирішили започаткували музичний флешмоб. Вони записали відеозвернення до усіх артистів підтримати челендж – записати власне виконання пісні та викласти його на ютуб із хештегом #Червонарута50challenge. За словами ініціатора флешмобу, керівника жіночого хору «Соломія» Назарія Давидовського, усі відео, зібрані за даним хештегом,

після завершення флешмобу буде передано у колекцію музею В. Івасюка, що діє у Чернівцях [17].

Дарма, що навіть у такий непростий час українські музиканти знаходять у собі сили для пошуку нових форматів та реалізації творчих ідей, все ж, через карантинні обмеження, багато музичних подій не зможуть відбутися – їх або відмінюють **скасовують**, або переносять на наступний рік.

Серед останніх – рок-фестивалі *Atlas Weekend* та *U-Park*, організатори яких намагаються зберегти анонсований на 2020 рік лайнап артистів і ведуть з ними про це перемовини.

Максим Плахтій, засновник квиткового оператора *Karabas.com*, підтверджує, що організатори заходів та агенції з продажу квитків на концерти тільки за місяць простою втрачають близько 300 млн грн, і за два місяці карантину музикантам таки довелося приймати рішення щодо своїх концертів.

Так, через карантин гурт «Антитіла» змушений був перенести понад 25 виступів у межах туру *Hello* на осінь і навіть на наступний рік. А Сергій Дудник з «Першого концертного агентства» повідомив, що через карантин перенесли 42 концерти по всій Україні [22].

Серед заходів, які все ж планують провести цьогоріч, – Міжнародний фестиваль класичної музики *Odessa Classics*, що має відбутися 10–23 серпня замість традиційного червня.

Артдиректор фестивалю Олексій Ботвінов наголошує, що для української команди фестиваль – не бізнес, а місія, бо потреба людей у високому мистецтві у важкі кризові часи дуже висока.

Глядачам, які купили квитки та абонементи, організатори повідомили, що «вдалося зберегти як кількість концертів і місця їхнього проведення, так і 90% програми». Зокрема, повністю збережено 10 з 12 концертних програм і виконавців.

Олексій Ботвінов зазначає, що фінансування *Odessa Classics* від початку базувалась на підтримці українських меценатів, «яким не байдужа культура» і додає: «Я не маю жодних ілюзій щодо можливості підтримки нашого фестивалю на державному рівні, яким би високим не було наше реноме в професійних колах Європи... Зруйнувати сектор класичної музики дуже легко, а відновити буде неймовірно складно, а може, взагалі неможливо» [18; 19].

Серед фестивалів онлайн варто виділити фестиваль соціальних інновацій та нової музики *PlanB*, який 23 травня запустив онлайн-проект «На карантині з PlanB».

Організатори планують, що він триватиме п'ять тижнів, за які відвідувачі отримуватимуть актуальний контент у формі музичних стрімів, публічної програми та нетворкінгу.

Головна тема проекту – технології та підприємництво, соціальні та культурні інновації, нові сценарії світу та комунікації суспільства майбутнього.

Як і офлайн-фестиваль, онлайн-проект складається з денної та нічної програм. Перша поєднує освітні формати – лекції, міжсекторальні дискусії, нетворкінг та воркшопи. Друга презентує перформативну програму та live-стріми від музикантів. Окремою подією стане воркшоп Idea Boot Camp, на якому раніше відібрані учасники прокачують свої ідеї разом з українськими та іноземними менторами [24].

Загалом же під час карантину музиканти розділилися на два табори. Одні вважають, що відсутність концертів та повноцінних репетицій зашкодить творчості й промоції артистів, завдасть фінансових збитків, інші сприймають час карантину як особливу нагоду зануритися в творчий процес.

«Я знаю точно, що музиканти зараз намагаються робити онлайн-концерти. Але моя особиста думка така, що ці онлайн концерти ні до чого не призводять, навіть до власного піару, – говорить житомирський музикант Андрій Собич. Він зазначає, що популярні музиканти завдяки «фінансовій подушці» – ютубу – мають хоч якийсь заробіток. Менш відомі просто залишаються вдома і пишуть музику. За словами музиканта, дехто зовсім залишив творчу справу й почав працювати в іншій сфері [20].

Співак і композитор Павло Табаков, навпаки, упевнений, що для творчих людей карантин, як би це дивно не звучало, – благодатний час, добра нагода залишитися сам на сам із творчістю, більше зусиль присвятити власне написанню музики [21].

Розуміючи важливість карантинних обмежень, українські співаки та композитори долучаються до світового тренду *#stayhome*, записують відео, які підіймають настрій, нагадують про важливість дотримання самоізоляції. Спеціалізовані музичні канали, наприклад, «СЛУХ» транслюють концерти різних виконавців [23].

Як і музика, колективним мистецтвом є **театр**, тому акторам, як і музикантам, важко обходитися без повноцінних репетицій та заповнених залів. Перформативний культурний продукт, навіть якщо і комунікує з публікою за допомогою цифрових інструментів, усе одно розрахований на реальну присутність і живу взаємодію. Це наріжні принципи існування перформативного виду мистецтва як такого, наголошує театрознавець Олена Мигашко.

Вона зазначає, що під час карантину чи не вперше у вітчизняній історії українським театрам довелося конкурувати з лідерами світового театрального простору. Так, безкоштовний доступ до вистав надали, зокрема, такі проекти та компанії як *TheatreHD* (для прихильників класичного мистецтва), *NDT* (для тих, хто любить танець), Віденська та Метрополітен-опера, *Rimini Protokoll*

(сучасний документальний театр), *ninateka.pl* (проекти сучасних польських музикантів та режисерів) тощо.

Саме тому першим і очевидним інструментом, до якого вдався сектор українського театру, аби не розгубити реальну й потенційну аудиторію, став онлайн доступ до вистав.

Основна мета такого кроку – ексклюзивно на час карантину надати глядачам безкоштовний доступ до контенту театрів. Такий підхід забезпечує і часткову емоційну компенсацію для глядача, і додаткову промоцію тієї чи іншої театральної компанії [25].

Одним із перших театрів, які вирішили поділитися своїми постановками й надати доступ до архівних записів, став Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка. Відкритими для шанувальників стали й архіви Національної опери України.

Генеральний директор, художній керівник театру Петро Чуприна зазначає, що більшість куплених квитків глядачі не повернули в касу театру в очікуванні вистав. Водночас він підкреслив, що в цій ситуації є можливість провести так зване незаплановане соціологічно-театрознавче дослідження: ще раз проаналізувати глядацький попит та визначити список найбільш популярних сьогодні оперних та балетних постановок.

За словами П. Чуприни, помітною подією в час карантину для прихильників опери стали відеокліпи, створені спільно з Італійським інститутом культури із записами відомих хорів із опер «Набукко» та «Мадам Баттерфляй», які артисти хору робили кожен індивідуально у себе вдома.

Також популярним став відеокліп, створений разом із французьким оркестром «Гексагон», музичним партнером театру. «Артисти оркестру у своїх домівках у Парижі, а наші солістки балету тут, у Києві, кожен окремо, записали свої партії, і в результаті все це склалося у дуже зворушливе відео», – констатував гендиректор [26].

Дарували глядачам безкоштовні вистави й Львівські театри.

Львівський Національний академічний театр опери та балету пропонував глядачам постановки на своєму каналі та у соцмережах, Національний академічний драматичний український театр імені Марії Заньковецької у Львові оприлюднив свої роботи для вільного доступу [27].

Директор, художній керівник Львівського академічного драматичного театру ім. Лесі Українки Ольга Пужаковська наголосила, що готовність команди театру працювати в нових умовах допомогла адаптуватися до способу роботи, який склався.

«Майже щодня колектив стикається з новими викликами, бо ніколи раніше так інтенсивно не працював у онлайн-форматах, – каже вона. – Це доволі складно, але мене захоплює, як мобілізується команда театру, і як

швидко ми адаптуємося і десь навіть перекваліфікуємося у формуванні нових процесів і механізмів своєї роботи. Крім того, ми маємо потужний позитивний фідбек своєї аудиторії. А це дуже надихає!» [28]

Переглянути вистави дніпровських театрів, виступи дитячих колективів і дізнатися про відомих діячів культури міста всі охочі можуть тепер на ютуб-каналі «Культура Дніпра», який запрацював 1 квітня. Канал пропонує онлайн-трансляції фестивалів, концертів, екскурсій та проведення дистанційних творчих конкурсів.

Директор і художній керівник Дніпровського міського театру ляльок «Театр актора і ляльки» Валентин Фетісов зазначив, що після завершення карантину його колектив готовий продовжувати знімати та монтувати вистави для каналу.

«Спочатку ми трохи переймалися тим, як наші глядачі сприймуть новий формат ютуб-спілкування, бо театр – це завжди живе спілкування. Але з великим задоволенням і здивуванням ми побачили, що наша вистава на каналі «Культура Дніпра» викликала жвавий інтерес у глядача, і не тільки за кількістю переглядів, а й за відгуками», – ділиться митець [29].

Такі формати можуть по-своєму конкурувати з трансляціями «Берлінер ансамблю» чи світових опер, адже апелюють до локальної аудиторії та її інтересів, створюють відчуття причетності до спільного українського інформаційного поля [25].

Театри всіма силами намагаються втримати «ефірний час» і підтримати емоційний тонус своєї аудиторії. Проте, на думку театральних критиків, такі проекти є виключно репутаційними й комунікаційними, тому майже не передбачають монетизації, це більше благодійні акції та кампанії з моральної підтримки людей у карантині, доходів закладам вони, переважно, не приносять.

Важливими в цьому випадку стають альтернативні шляхи та інструменти пошуку фінансування.

Так, режисер Влад Троїцький, драматург *KLIM* та актори театру «ДАХ» запропонували глядачам виставу у новітньому форматі – цифровий театральний серіал *ZoomTime* [СМУТА] – спільний проєкт, що складається з трьох частин, які показали в травні [30].

У київському театрі «Актор» запустили проєкт «Театр на виніс», під час якого безкоштовно зіграли перший в Україні спектакль у *Zoom*: театралізована відеоконференція Олексія Вертинського та Артема Ємцова зібрала 15000 глядачів.

«Дикий театр» пропонує «побачення» з акторами (спецпроєкт «Дикий прямий») та музичні батли в інстаграмі, проводить театральні онлайн-барахолки, де можна купити цікаві й нестандартні речі команди: від прикрас – до дорожнього знаку, – і тим самим підтримати театр [25].

За словами директорки театру Ярослави Кравченко, вже сьогодні театр живе на донати від глядачів, і чим довше триватиме карантин – тим менше шансів, що в театру залишиться ресурс на нові постановки. Карантин стає початком глибокої фінансової кризи.

На час трьох весняних місяців *PostPlay*Театр створив у фейсбуку подію з назвою «Театр, який вижив», і транслює на сторінці записи виступів та перфомансів, серед яких – «Соціальна дистанція» – перформанс, присвячений карантинним заборонам.

Працівники театру не отримують зарплати, але мають гонорари від прокатів та грантів. Ден Гуменний, артдиректор *PostPlay*Театру констатує: «Відсутність вистав, а значить і коштів, – це смерть для такого закладу як наш, тому вимушений карантин та неможливість повноцінно працювати ми вирішили перетворити на великий проєкт – проєкт виживання... Якщо активним українцям критичний театр потрібен – вони нас підтримають», – резюмує драматург [31].

12 квітня в онлайн-форматі відбувся позачерговий *надзвичайний з'їзд Спілки театральних діячів*, на якому керівники провідних театрів виступили з доповідями про нагальні проблеми галузі в період пандемії.

Художній керівник столичного Національного театру оперети Богдан Струтинський зауважив, що за час карантину театр зазнав значних фінансових втрат – не менше 10 млн грн. «Дуже складно не зупиняти творчу роботу. А особливо якщо це розучування нових вокальних партій, драматичних текстів, робота сценографа, режисера, самосійна робота, проведення репетицій онлайн», – зазначив голова Національної спілки театральних діячів.

Михайло Захаревич, генеральний директор-художній керівник Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка повідомив, що лише за один місяць театр зазнав фінансових втрат на близько 4 млн грн.

А Віталій Малахов, директор-художній керівник Київського академічного театру на Подолі, зазначив: «Ми пробували проводити репетиції по скайпу... Цехи продовжують виготовлення реквізиту і костюмів вдома. Але у театрі головне вистави і репетиції. Без фізичної присутності артистів і супутнього персоналу їх проводити неможливо» [32].

Проте, попри жорсткі карантинні обмеження, робота театру не була зовсім перервана. «Так чи інакше, режисери знаходили спосіб бодай на відстані спілкуватися з акторами, з постановчою групою, уточнювали ті результати, яких досягнуто в репетиціях раніше... Крім того, в мистецькому світі також відбувалися події, які певним чином об'єднували наш колектив. Приміром, результати цьогорічної «Київської пекторалі» було оголошено вже під час

карантину, і в нас був чудовий привід заново згадати одне одного й привітати...», – каже н. а. України В. Малахов [33].

Директор-художній керівник Івано-Франківського Національного театру ім. Івана Франка, н. а. України Ростислав Держипільський, зваживши на фінансове підґрунтя, яке сильно ослабло за час карантину, вирішив, що його театр працюватиме. Так увесь творчий склад театру працює дистанційно – щодня відбуваються фізичні тренінги від головного балетмейстера театру Дмитра Леки.

Не припиняв роботи й Херсонський театр імені Миколи Куліша. Артисти театру проводить онлайн-репетиції, читають глядачам казки, влаштовують флешмоби. З одного боку, щоб зайняти творчий склад, з іншого, – щоб нагадувати соціуму про театр.

На думку директора театру й куратора та організатора міжнародного фестивалю «Мельпомена Таврії» Олександра Книги, карантин однозначно вплине і на відвідування, і на вартість квитків, адже запаси, які є в населення, вичерпуються, і театру потрібно буде докласти чималих зусиль, щоб повернути глядача в зали.

Переважно на комунікацію з глядачем спрямована в час карантину діяльність Київського академічного театру драми і комедії на Лівому березі Дніпра, який використовує потенціал своїх акторів – «вірусні відео» про ізоляцію, розмови з акторами у форматі монологів-сповідей чи діалогів.

Директор-художній керівник театру Стас Жирков зауважує, що, попри все, здоров'я – найважливіше. «Так, ми втрачаємо кошти, але є ті, в кого ситуація ще гірша. Зараз точно не час бути в депресії. Всім треба зібрати свої сили й чекати завершення карантину. Іншого виходу немає!», – каже він [32].

Загалом театр на карантині може бути цікавий тим, що пропонує ексклюзивний, недоступний чи неактуальний як до, так і після карантину, контент, вважає театрознавець Олена Мигашко.

Наприклад, саме під час карантину було ініційовано проведення в травні Першого міжнародного театрального інтернет-конкурсу «Театр.NET», у якому беруть участь 120 театрів з 50 міст України, а також театри української діаспори з Угорщини, Фінляндії, Латвії, Німеччини та Ізраїлю. Це – дистанційний конкурс театральних колективів та режисерів, адже всі вистави за 2018–2020 рр. викладені у мережі.

Конкурс проходить у рамках культурно мистецького проекту *Theatre Day Fest* та фестивалю українського аматорського театру «День театру». Учасників оцінює експертна рада театрознавців та режисерське журі з керівників професійних театрів. Свого улюбленця можуть обрати голосуванням і глядачі [34].

Важливо, що ще 31 березня на сторінці Міністерства культури та інформаційної політики України з'явилася сторінка «Культурно-мистецькі заклади онлайн», де зібрано перелік національних театрів та інших інституцій із посиланням на їхній відеоконтент.

Також частина трансляцій сучасних, експериментальних, андеграундних проєктів була б неможливою без партнерства з *OpenTheatre* – першою українською платформою відеозаписів вистав, яка теж активізувалась з початком карантину та пропонує свою програму.

Позитивний досвід, який ми маємо засвоїти після карантину має полягати у тому, що цифровий формат стане одним із основних і постійних інструментів комунікації театру з аудиторією, вважає О. Мигашко. Адже онлайн-тиражування високоякісних записів театральних прем'єр або інших заходів давно приносить дохід не тільки театрам, а й альтернативним платформам, як зокрема *digitaltheatre.com* та *broadwayhd.com* або культовому французькому телеканалу *ARTE* [25].

Більш підготовленими до віддаленої роботи, на відміну від театрів чи музичного сектору, виявилися музеї.

На думку аналітиків, карантин не був складним викликом для галузі, адже впродовж років музеї та галереї робили акцент на інтерактивності та залученні різновікової аудиторії.

Можливо, цьому також посприяло те, що задовго до пандемії багато музеїв уже апробували різні формати присутності онлайн: подкасти, відеолекторії, віртуальні екскурсії з куратором, тури в 3D тощо.

Починаючи з березня, більшість світових музеїв (від МоМА до Лувру) запустили масштабні онлайн-проєкти, до яких долучаються активно й українські музеї.

Так, під тегом *#MuseumFromHome* музеї усього світу публікують відомості про свої колекції в інстаграмі, надають доступ до відео та подкастів на сайтах [25].

На карантин припав і Міжнародний день музеїв, темою якого ІСОМ проголосила «Музеї за рівність: різноманіття та інклюзія». В організації зазначили, що День музеїв стане майданчиком для різних поглядів і точок зору, які має суспільство, та інструментом для подолання упередженості, яку часто воно ж демонструє.

Віртуальний міжнародний культурний захід до Міжнародного дня музеїв – «*Museum Week* / Тиждень музеїв» – тривав сім днів, участь у ньому взяли понад 60 000 учасників із більш ніж ста країн, серед яких і Україна – Літературно-меморіальний музей Михайла Булгакова провів онлайн щорічні читання творів Булгакова іноземними мовами [35].

Хорошим прикладом онлайн-експозиції не просто як оцифрованого матеріалу, а як справді організованого досвіду став проєкт «Майже там» від Британської Ради, що поєднав кураторів і художників із Грузії, Туреччини, України, та реалізував унікальну кураторську онлайн-екскурсію на час карантину [25].

PinchukArtCentre поділився майстер-класами, лекціями від «Дослідницької платформи» та заняттями для дітей.

Хоч вимушена ізоляція обмежує можливості музеїв, деякі установи виявляють неабияку винахідливість та стійкість, використовуючи силу соціальних медіа та мереж.

Національний художній музей України у соцмережах увів рубрику #карантинупапи, в якій розповідається про найцікавіші роботи й архівні фотографії із музейної колекції. Музейники заохочують не зволікати та встановлювати додаток *HeForShe Arts Week*, завдяки якому можна потрапити до віртуальної галереї робіт українських художниць просто зі своєї оселі.

Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків пропонує до уваги всім охочим віртуальний тур музеєм від *Inside Production* європейською і **азійською** експозиціями. Також музей Ханенків підготував добірку фільмів та запустив #*ExhibitionOnQuarantine* – платформу для музеїв, які довго готувалися до відкриття виставок, але так і не змогли цього зробити через карантин.

Працівники Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. І. Яворницького долучилися до міжнародної акції – флешмобу «Між мистецтвом і карантинном», ініційованого групою ентузіастів та шанувальників культури з Нідерландів. Для цього вони створили групи в інстаграмі та фейсбуку під назвою *Tussenkunstenquarantaine*. Для участі в акції потрібно було вибрати твір мистецтва, відтворити його за допомогою лише трьох атрибутів, і запостити на своїй сторінці, відмітивши @*tussenkunstenquarantaine*. Дніпропетровський історичний музей мені Яворницького спинив свій вибір на картині Фотія Красицького «Портрет Д. І. Яворницького», відтворивши його з трьох видів круп, найбільш популярних, на думку творців, під час карантину [36].

Екскурсиводи Одеського художнього музею виходили у прямий ефір із експрес-екскурсіями. У доступі також онлайн-тур музеєм. На ютуб-каналі музею можна проглянути десятки лекцій про мистецтво від фахівців і провідних спеціалістів у своїй сфері.

Центр історії Вінниці під час карантину запустили у фейсбук рубрику «Музейна читальня», де викладають у вільний доступ усі свої книжкові напрацювання, супроводжуючи їх короткими відеооглядами. Таким чином Центр намагається тримати контакт з активною аудиторією [37].

Усі методи та форми співпраці, які використовують українські музеї, можна знайти в переліку дій, що підготувала Міжнародна рада музеїв (ICOM), і які мають допомогти музеям в умовах кризи працювати ефективно та залучати відвідувачів онлайн.

Своєю чергою, Американський альянс музеїв підготував низку правил поведінки для музейних працівників в умовах поширення *COVID-19*, аби допомогти музеям та їхнім працівникам зберігати своє здоров'я, відвідувачів та навіть колекцій. Важливо зазначити, що в Америці музеї є найбільш надійним джерелом інформації, довіра до них оцінюється вище, ніж до місцевих газет, некомерційних дослідників, уряду тощо. Американський альянс музеїв скористався цим високим рівнем довіри населення, щоби проінформувати про *COVID-19* та про те, як боротися з дезінформацією [38].

«Якщо співставляти готовність до нових умов українських мистецьких центрів із закордонними, першою впадає у око різниця в доступних форматах комунікації та технологій, – пояснює О. Мигашко. – У той час, коли наші закордонні колеги активно розміщують у мережі інтерактивні 3D-експонати (наприклад, за допомогою *SketchFab*) або мобільні додатки з об'єктами у віртуальній реальності як-от проєкт Лувру *Mona Lisa: Beyond the Glass*, українські музеї, на жаль, часто обмежуються лишень публікацією лекцій та дискусій в мережі інтернет. Однак, сподіваємося, це лише початок для наших інституцій, адже якщо контент якісний та ще і має переклад іноземною мовою – це може бути гарним шансом вийти на міжнародну аудиторію та розказати світові про себе багато нового» [25].

На жаль, навіть активна й оперативна реакція музеїв на карантин, не змогла врятувати певні заклади від фінансових проблем.

«Залишився лише тиждень на оплату за оренду, а ми на карантині (без додаткових доходів та можливості функціонування...). Тож у цей нелегкий час змушені звертатися до всіх небайдужих, оскільки наш музей у безвиході... Будемо вдячні всім, хто відгукнеться. Кожна гривня допоможе нам вижити в цей період та зберегти маленьку частинку з нашого дитинства...», – оголошення такого змісту з'явилося на ФБ-сторінці Львівського музею іграшок. Так до спільноти звернувся засновник ГО «Львівський музей іграшок» Павло Морозовський і пояснив, що фінансову скруту спричинив тривалий карантин [39].

Наприкінці травня ЮНЕСКО спільно з Міжнародною радою музеїв провели дослідження, в результаті якого виявили, що внаслідок обмежувальних карантинних заходів з 90% всіх музеїв світу, що закрились на карантин, кожен восьмий може закритися назавжди.

Дослідження двох організацій показало, що найуразливішими залишаються інституції бідних країн. А впродовж найближчих місяців

відвідувати музеї стане складніше, оскільки всередину будуть пускати лише обмежену кількість людей. Центральні музеї Відня, Парижа, Лондона втратять до 80% доходів.

«Музеї були закриті на кілька місяців, у них немає доходів. І вони не знають, як повернути собі цей втрачений прибуток», – сказав заступник гендиректора ЮНЕСКО з культури Ернесто Оттоне [40].

У цій ситуації важливо, щоб не лише музейна, а й загалом мистецька спільнота консолідувалася й знайшла можливі виходи зі ситуації, адже саме спільнота (і без пандемії), може циркулювати наскрізними мікропроєктами, спільними для усіх музеїв челенджами, флешмобами, інформаційними кампаніями, не залишаючи окремих музей сам на сам із власною аудиторією [25].

Як приклад такого формату – проєкт *#LockdownArt*: міжнародний фотобанк *Depositphotos* пропонує фотографам продовжувати творити попри карантин та обмеження через пандемію.

Контент-куратори фотобанку виберуть найцікавіші знімки та зберуть їх у спеціальну колекцію, яка буде представлена у бібліотеці *Depositphotos*, на лендингу проєкту, а також розіслана мільйонам користувачів і клієнтів у всьому світі. У проєкті вже є фотографії українців А. Лата, В. Ключкіна, Д. Єрмоліної, Н. Мекензіна, О. Сосюри та інших.

«Наша ідея у тому, що фотосток може бути не просто інструментом продажу контенту, але й платформою, яка дає можливість ділитися своєю творчістю зі світовою ком'юніті. Ми хочемо підтримати авторів із усього світу й показати їхній талант», – зазначає В. Нехай, *CEO Depositphotos* [41].

Поки в світі триває пандемія коронавірусу, а країни роблять перші кроки виходу з тривалого карантину, одеський художник Степан Рябченко вперше в Україні організував онлайн-виставку сучасного мистецтва. На виставці під назвою «*Strange Time*» («Дивні часи») експонуються не тільки роботи самого Рябченка, але і ще 42 художників із усього світу, які через символи, образи та алегорію передають настрій суспільства в час пандемії.

За словами С. Рябченка, завдання проєкту – показати, на що спрямована сьогодні творча енергія, і як художник бачить і відчуває цей дивний час. Митець вважає, що пандемія – це не стільки причина, скільки каталізатор системних проблем суспільства і поточного світоустрою, де «протиотрутою» вірусу виступає мистецтво. «У часи невизначеності саме мистецтво одним із перших знаходить шлях і допомагає відкрити новий світ і нову систему відносин», – переконаний художник. Мета проєкту – довести, що мистецтво не має кордонів і його не можна відправити на карантин.

Степан Рябченко – один з лідерів в області цифрового мистецтва, чії роботи ґрунтуються на використанні нових технологій у взаємодії з

класичними образотворчими канонами. Одеський художник став одним з найбільш успішних українців у віці до 30 років за версією *Forbes* [42].

Художник Богдан Локатир стверджує, що попри карантин, мистецтво зараз не на паузі, просто більшість художників працюють вдома, не маючи змоги дістатися до майстерень. «Єдине, що справді змінилося – це те, що зараз експонати стало важче продати. Але не більше», – каже Б. Локатир.

Художник створює ленд-арт проекти, для яких потрібен відкритий простір і довкілля. «У майбутньому я можу уявити роботи ленд-арту в онлайн-форматі. Їх можливо відзняти та підлаштувати під шоломи віртуальної реальності – це взагалі був би досить цікавий спосіб репрезентації. Все одно до моменту відцифрування доведеться створювати інсталяцію наживо. А графіка, якою ми теж займаємося, може вільно існувати в цифрі. Проте наразі переходити в онлайн не збираємося, бо немає такої потреби», – резюмує Б. Локатир.

Скульпторка Анна Тарадіна вважає, що в майбутньому буде більше людей, які будуть експериментувати з віртуальними формами подачі мистецтва, але це не буде масовим явищем.

«Уже зараз ми бачимо віртуальні музеї та виставки. Артпростір *Noch* в Одесі зробив виставку на *OLX*. Це дуже цікавий проєкт, бо художники використали наявний простір для продажу витворів мистецтва. Вони спеціально підлаштували свої роботи під формат майданчика, а не просто виставили фото власних картин», – ділиться враженнями художниця і додає: «Я усвідомлюю, що в перспективі онлайн форматів ставатиме більше» [43].

Активно шукає таких інноваційних форматів і світова **кіноіндустрія**, на яку карантинні обмеження вплинули безпосередньо: **знімання** фільмів, серіалів призупинено, багато кінофестивалів скасовано або перенесено на невизначений термін. Навіть надзвичайно популярна стрімінгова платформа *Netflix* переписує творчі плани, хоча карантин і приніс цій успішній компанії майже 16 млн нових підписників та майже \$6 млрд прибутків.

За прогнозами, у 2020 році світовий ринок втратить 45% прибутків у порівнянні з 2019-м. І Україна не виняток.

«Українського кіно цього року не буде, ніхто не запуститься, величезна кількість людей залишиться без роботи», – каже українська сценаристка Наталія Ворожбит [44].

Вікторія Ярмошук, *CEO Film.ua Group*, однієї із найпотужніших компаній з виробництва кіноконтенту у східній Європі, також вважає, що пандемія матиме важкі економічні наслідки, і якщо компанія зможе відновити виробництво влітку, то лише до кінця 2021 р. вийде на ті показники, які були досягнуті в кінці 2019 р [46].

Іван Шестаков, директор зі стратегії та маркетингу Медіасервісу *MEGOGO* вважає, що ситуація з карантинном не стільки криза для будь-якої індустрії, скільки «якийсь прискорювач процесів, які й так мали відбутися». «У користувачів була потреба дивитися фільми одночасно з кінотеатрами, і вона не могла залишатися просто потребою і не бути задоволеною. Це могло статися через рік, два, три або п'ять, але це відбувається вже зараз...», – зазначає він [45].

Справді, зараз в Україні спостерігається світова тенденція – зростання ролі платформ і в цілому онлайн-сегменту дистрибуції й показу контенту. Також зростає роль супутникових нішевих каналів, тобто тенденція *VOD - video on demand*, коли глядач сам формує свою «сітку перегляду» і сам програмує себе.

«Сьогодні, коли кінотеатри стоять на «стопі» у всьому світі, наша дистрибуція і маркетинг сфокусувалися на залученні аудиторії саме на ці перспективні канали комунікації та поширення контенту, – пояснює В. Ярмошук. – У *Film.ua Group* є колосальний досвід роботи в некомфортних умовах. І наша бізнес-модель, вміння монетизувати, працювати за оптимальною схемою, орієнтація на креатив і якісний контент, думаю, послужить нам гарну службу в ці часи» [46].

Серед українських представників кінобізнесу, на жаль, є такі, що були змушені скасувати свою активність повністю, але й такі, що знайшли спосіб адаптуватись до нових умов.

Наприклад, організатори щорічного фестивалю *Docudays UA*, усвідомлюючи всі ризики, все ж вирішили провести захід онлайн [25].

17-й Міжнародний фестиваль документального кіно про права людини *Docudays UA* став першим в Україні повномасштабним кінофестивалем, що, у зв'язку з карантинном, пройшов онлайн і тривав 17 днів.

«Уперше після початку війни на Сході України онлайн-стріми фестивалю дивилися в Донецькій, Луганській областях і Криму. Нам вдалося охопити різну за віком аудиторію – від школярів до пенсіонерів, в усіх областях України. Онлайн-формат дискусій та воркшопів дозволив залучити й аудиторію з-за кордону», – відзначає директорка комунікаційного департаменту *Docudays UA* Дар'я Аверченко.

За час фестивалю вдалося запустити повноцінне стрімінгове телебачення. Упродовж 10 днів у прямому ефірі було 90 годин онлайн-подій, дві церемонії, 24 години спілкування з книгами у фестивальній «Живій бібліотеці». На фестиваль віртуально завітали понад 200 гостей з 29 країн, зокрема Бельгії, Німеччини, Китаю, Канади, Греції, Грузії, США, Фінляндії, Америки, Таїланду та інших.

На онлайн-платформі *DOCU/SPACE* було доступно 4434 хвилини безкоштовного актуального документального кіно. Це 70 документальних стрічок з понад 30 країн світу. Фестивальні фільми переглянули 52 689 разів.

Сьогодні про 17-й *Docudays UA* можна прочитати, подивитися, послухати у 211 матеріалах, і ця кількість продовжує зростати [47].

Також відбувся в онлайн-форматі IV Міжнародний кінофестиваль «Бруківка», який зібрав майже 2,5 тис. глядачів у соціальних мережах, планують провести і Міжнародний VII Фестиваль мистецтва кіно для дітей та підлітків «Чілдрен Кінофест».

У травні стало відомо, що з 25 вересня по 3 жовтня відбуватиметься Одеський міжнародний кінофестиваль, і теж онлайн.

Уже зараз на фестиваль надійшло більше тисячі заявок.

Організатори заходу новий формат сприймають як виклик, проте анонсують всі традиційні програмні й позапрограмні покази, а також майстер-класи та пресконференції.

«Рішення про перенесення ОМКФ було непростим. Треба розуміти, що підготовка фестивалю відбувається не місяць і не два, а починається буквально після завершення попереднього. Весь цей час ми готувались до офлайн-івенту», – коментує генеральна продюсерка фестивалю Юлія Сінкевич. «В онлайн-форматі є свої переваги – це потенційно дозволяє організувати цікаві події з гостями, чий графік часто не дозволяють приїхати, та й у глядачів також є можливість прожити фестивальні події не виходячи з дому», – резюмує вона [18].

А вже 15 травня стартував спільний онлайн-проект Одеського міжнародного кінофестивалю та української онлайн-платформи *Takflix OIFF Flashback*. Упродовж трьох місяців з 15 травня по 15 серпня українці зможуть переглянути на онлайн-платформі *Takflix* фільми, що в різні роки отримували нагороди та брали участь у міжнародній конкурсній програмі ОМКФ. Щоб подивитись усі стрічки проекту глядачі зможуть придбати абонемент за 375 грн або обрати одиничний перегляд фільму за 60 грн [48].

Акторка Ірма Вітовська переконана, що українське кіно виживе і за теперішніх випробувань, адже раніше також було не все просто, і підтримує різні моделі виходу з кризи, що пропонують гравці індустрії.

На думку Людмили Горделадзе, члена Ради з держпідтримки кінематографії, керівника художньої політики кінотеатру «Жовтень», карантин боляче вдарить по кінопрокату й кіногалузі загалом, але підстав панікувати нема, бо кінотеатри шукають різні форми роботи, аби тримати контакт зі своєю аудиторією [46].

Можливість подивитися кіно, не виходячи з дому чи авто, – одна з небагатьох дієвих альтернатив вимушеної ізоляції.

Так, компанія «Планета Кіно» спільно з Національним оператором «Київстар» організували в Борисполі пересувний кінотеатр, де мешканці одного з житлових комплексів мали змогу переглянути фільм «Мої думки тихі» зі своїх балконів. «Тішимося, що цей проєкт дав можливість урізноманітнити будні наших абонентів і ще раз нагадати про важливість дотримання карантину», – прокоментував ініціативу компаній маркетинг-директор Київстар Павло Даніман [49].

Великою популярністю у багатьох країнах користуються автокінотеатри.

У Німеччині саме на тлі пандемії *COVID-19* автокінотеатри переживають справжній ренесанс, і не лише завдяки фільмам – у часи карантинних обмежень вони стали популярними майданчиками для проведення церковних служб, концертів і навіть весіль.

З початку епідемії у Німеччині відкрилося майже 30 нових автокінотеатрів, а загалом їх у країні майже півсотні, жоден з яких не простоє.

Автокінотеатр – це не лише фільми. Звернули увагу на кінодроми як на альтернативу закритим концертним холам та театрам і музиканти. Нещодавно популярна кельнська музична рок-група *Brings* виступила з двома концертами в автокінотеатрі в кельнському районі Порц, розпродавши всі квитки задовго до початку події.

За словами Гайко Деша (*Heiko Desch*), менеджера мережі німецьких автокінотеатрів, нині спостерігається дуже великий наплив запитів на проведення різноманітних заходів – від вечорів поезії до лекцій і церковних служб. «Усім знадобилися автокінотеатри», – каже він [50].

Хоч і не від початку карантину, а пізніше, але знайшла своє місце така ініціатива і в Україні.

У травні у Львові розпочав роботу автокінотеатр *Kinolife Cinema*, який створено на зразок популярних американських аналогів. Квитки можна придбати лише безготівково на сайті, перевіряють їх безконтактно, а виходити з машин глядачам заборонено. Про їжу та напої слід подбати заздалегідь. Автомобілі паркують у три ряди за їхніми габаритами, щоб усім було добре видно екран. Щоби переглядати стрічку з машини, потрібно просто налаштувати радіоприймач на потрібну FM-хвилю [51; 52].

Також у Львові запрацював автокінотеатр на даху. За словами керівника такого незвичного і нетипового для України закладу Ярослава Микитина, ідея створення кінозали на даху виникла ще два місяці тому – на початку впровадження карантинних заходів [53; 54].

А ще в Україні недавно запрацював онлайн-кінотеатр *Takflix* – унікальна платформа для перегляду вітчизняного кіно, чия популярність під час карантину очікувано зросла. Поки що сервіс за ціну, нижчу від ціни середнього квитка в кіно, пропонує доступ до однієї стрічки на тиждень, утім найближчим

часом творці планують облаштувати функцію передплати. Інновація полягає у тому, що це перша можливість легально подивитись українське кіно вдома, адже раніше українські стрічки з'являлись у мережі в статусі піратського контенту або й зовсім зникали з поля зору після завершення офіційного прокату.

Такі ситуації як пандемія коронавірусу чудово доводять тезу про те, що представникам культурних секторів, і кіно передусім, просто необхідно об'єднувати свої зусилля і створювати платформи, які промотували б і митців, і слугували б майданчиками для промоції українського кіно загалом [25].

Для популяризації власного локального інтелектуального та культурного продукту вирішили використати карантин **бібліотечні заклади**.

В умовах вимушеної ізоляції бібліотеки пропонують доступ до повнотекстових зовнішніх наукових баз даних, електронних архівів. Працівники бібліотек дистанційно надають довідки та консультують, здійснюють електронну доставку документів тощо. Бібліотеки також інформують користувачів про онлайн-трансляції з театрів та музеїв тощо.

«Ми досить швидко переналаштувалися зі звичайних методів роботи на дистанційні, – коментує Марина Копійковська, завідувач довідково-реєстраційного відділу науково-технічної бібліотеки КПІ ім. І. Сікорського. – Сьогодні бібліотеки всього світу працюють над тим, щоб продовжувати надавати доступ до своїх послуг та ресурсів. Тому й ми швидко реагуємо на запити користувачів, намагаємося бути з ними в постійному контакті» [55].

Так, бібліотека Кембриджського університету *Cambridge University Press* (Велика Британія) з огляду на карантинні обмеження відкрив доступ до понад 700 підручників (*textbooks*) з різних напрямів.

Платформа *Project MUSE* підтримує своїх користувачів у наданні тимчасового доступу до наукового вмісту перевірених наукових досліджень у галузі гуманітарних та соціальних наук. Перелік безкоштовних книг та журналів доступний на сайті.

Щоб підтримати глобальні дослідження під час пандемії COVID-19, бібліотека *AIP Publishing* (США) відкрила колекцію статей про інфекційні захворювання, епідемії, обчислювальну епідеміологію та пандемію вільними для читання [56].

Непередбачуваність епідемії коронавірусу стала поштовхом для швидкого реагування і розвитку онлайн-сервісів і для бібліотек України, відтак користувачі мають можливість скористатися онлайн-інформаційними ресурсами бібліотек: електронними каталогами, базами даних, віртуальними довідками та виставками нових надходжень, документів тощо [57].

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого як методичний центр запропонувала колегам поради, як продовжувати надавати мінімальні просвітницькі та інформаційні послуги, залежно від можливостей кожної бібліотеки. Серед них – більше розповідати користувачам про онлайн-сервіси, що може запропонувати бібліотека, віртуальні довідки, блоги; популяризувати ресурси, що можуть стати у нагоді в освітньому процесі, який відбувається дистанційно; залишатися на зв'язку з користувачами через електронну пошту, сторінки в соціальних мережах, чат-боти, телефон тощо; використовувати можливості відеоконференцій для заходів, що заплановані до проведення; активно репрезентувати нові інформаційні продукти й сервіси бібліотеки на радіо, місцевому телебаченні та в ЗМІ тощо [58].

Попередні результати експрес-опитувань науково-методичного відділу Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого «Бібліотекарі на карантині» було оприлюднено у квітні на вебінарі «Як бібліотеки згуртовують громаду під час карантину», на якому фахівці публічних бібліотек України поділилися досвідом співпраці, психологічної та інформаційної підтримки громади, організації соціальних і навчальних проєктів в умовах соціальної ізоляції.

Вебінар відбувався на платформі *Microsoft Teams* у форматі «живого спілкування» в рамках проєкту *USAID* «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні», що впроваджує Асоціація міст України у співпраці з Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (*IREX*) [59].

А 19 травня 2020 р. відбулася онлайн конференція «Бібліотеки в умовах пандемії *COVID-19*», яка пройшла на платформі *Zoom* та паралельно транслювалася у фейсбуку, і на яку зареєструвалися понад 1300 осіб. Конференція продемонструвала професійну згуртованість і відкритість до змін працівників бібліотечного сектору. Серед іншого, на заході було представлено сервіси бібліотек у дистанційному режимі.

Спікери підкреслили, що виклики, які постали перед бібліотечною галуззю в умовах пандемії *COVID-19*, яскраво доводять ключове значення розвитку цифрових ресурсів і віртуальних сервісів бібліотек України як пріоритетного напрямку державної політики.

Таким чином, учасники конференції чітко акцентували увагу на необхідності додаткового інвестування в модернізацію інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури бібліотечної мережі, забезпечення безперервної професійної освіти для працівників бібліотек, актуалізації формування бібліотечних фондів, зокрема комплектування електронними ресурсами та організації віддаленого доступу до них.

Онлайн конференція ще раз довела, що бібліотекарі спроможні гнучко реагувати на виклики, а бібліотеки, безперечно, є надзвичайно важливими

інституціями для підтримки й розвитку соціальної взаємодії в умовах фізичного дистанціювання. Захід відбувся за підтримки ВГО Української бібліотечної асоціації та УІК [60].

Також УІК сформулював антикризові пропозиції для стабілізації та відновлення книжкового ринку у карантинний та посткарантинний період, запропонувавши запровадити гранти для видавців, письменників та перекладачів.

Серед першочергових кроків, які рекомендує здійснити УІК, – запровадження грантів для інституційної підтримки видавничих та книготорговельних компаній усіх форм власності, за прикладом низки європейських країн.

Також Інститут рекомендує у довгостроковій перспективі (2021–2022 рр.) оновити наявні програми й запровадити нові – зокрема, гранти на переклади іншомовних книг українською, співфінансування видання нових книг українських авторів, а також підтримку письменників-початківців.

«Дуже сподіваємося, що Україна вийде з випробування пандемією без незворотних втрат, а фінансування діяльності Інституту та всієї культурної сфери щороку збільшуватиметься», – наголошують в установі.

Необхідними, на переконання інституції, є й програми та заходи з популяризації читання: фестивалі, конкурси, промоційні та комунікаційні кампанії. На їхню організацію та проведення УІК рекомендує запровадження грантів до 1 млн грн, на період від 3 до 12 місяців [61].

До слова, у час карантину відбулося чимало соціальних акцій та проєктів, спрямованих на підтримку читання: конкурс читацьких відгуків «Читай-пиши», Український інститут національної пам'яті виклав у вільний доступ всі книги, видані під його егідою в електронному форматі, а завдяки благодійній акції «Нової пошти» «Дитяча книга у подарунок» діти зі соціально вразливих родин отримали понад 300 тисяч книг. Такі акції свідчать про високу культуру суспільства загалом і людяність кожного зокрема у час кризи [62].

Та, всупереч готовності українців підтримувати книжковий сектор, через карантинні обмеження довелося скасувати чи перенести багато книжкових подій.

«Мистецький арсенал» не зможе провести X Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал» цього року й переносить його на 26–30 травня 2021-го.

Проте цьогоріч з 19 травня по 10 червня відбудеться дистанційна професійна програма «Книжкового Арсеналу», спрямована на посилення експортних можливостей українських видавців і залучення іноземних літературних агентів до перекладу українських книг. В онлайн-програмі «Література на експорт» передбачено зустрічі й воркшопи із закордонними експертами книжкової справи та українськими видавцями, серію лекцій

англійською мовою про українську літературу, український книжковий ринок, грантові програми для перекладів іноземними мовами українських книг, заплановано низку переговорів українських і закордонних видавців. Також цього року відбудуться конкурс на найкращий книжковий дизайн та підлітковий конкурс «Антитвір» [63].

Щодо Львівського книжкового Форуму видавців, який відбувається зазвичай восени, то його організатори планують проводити.

«З усіма партнерами ми обговорюємо різні варіанти співпраці й радіємо, що наші грантодавці та партнери розуміють ситуацію і готові йти назустріч», – коментує ситуацію програмна директорка *Bookforum* Софія Челяк.

З початку карантину Форум видавців заохочує своїх потенційних відвідувачів, запустивши онлайн-проект «Літкур'єр: читання у голос», у якому взяли участь відомі українські письменники та письменниці. Усього до проекту долучилось 25 авторів та авторок, а всі читання, які відбувалися з 21 березня по 12 травня можна переглянути на сторінці Форуму видавців у фейсбуку у форматі записів.

Наша головна мета, щоб люди залишались вдома і підтримували культурний розвиток просто натиснувши «*go live*» у фейсбуку, каже С. Челяк і додає, що для проведення заходу у будь-якому форматі важлива підтримка від державних інституцій. «Якщо ж фестиваль треба буде проводити онлайн, то це ніяк не знизить витрати, а навпаки – необхідно буде залучити більше ресурсів, які раніше не використовувались для проведення фестивалю», – зазначає програмна директорка *Bookforum* [18].

Цікаві, нестандартні формати можуть по-своєму конкурувати з традиційними, адже апелюють до локальної аудиторії та її інтересів, створюють відчуття причетності до спільного українського інформаційного поля [25].

Успішною для підтримки культурних проєктів під час карантину виявилася ініціатива *Port.agency*. «Супермаркет культури» – це благодійний магазин, де в один клік можна купити виняткову можливість та підтримати культуру. Це маркетплейс, де зібрано культурних діячів та заклади мистецтва, яким потрібна підтримка.

Катерина Тейлор, засновниця агенції культурного менеджменту *Port.agency* та *Port creative hub*, зазначає: «Спочатку ми думали про те, як можемо допомогти культурному сектору, бо насправді не тільки наша агенція постраждала. Ми зрозуміли, що можемо допомогти не тільки собі, а й іншим організаціям і творчим особистостям, які наразі залишились без роботи. Ми знайшли таку форму підтримки, яка нам здалась зрозумілою і простою для реалізації».

Наприклад, Одеський художній музей надає агенції дві екскурсії, які можна придбати зараз і використати після карантину, таким чином

допомагаючи музею вже зараз. Можна також придбати онлайн-лекції про мистецтво чи екскурсію до бібліотеки, майстер-класи для дітей.

Організатори *Port.agency* сподіваються, що їхня ініціатива підтримає культурний сектор [64].

За місяці, які тривав карантин, багато всього змінилося – диджиталізація культурного сектору перестала бути опціональною «фішкою» чи предметом роздумів: цифровий світ став однією з найбільш актуальних фокус-тем, надпривабливим інструментом та обов'язковим виміром будь-яких культурних офлайн-проектів. Сьогодні, аби досягти своїх комунікативних цілей, культурний продукт має спочатку «легалізуватися» в мережі інтернет, бо інакше – він просто не зможе конкурувати з тими продуктами, які вже доступні глобальній спільноті [25].

Проте, подолавши такі виклики, культурна спільнота, яка об'єдналася задля відвоювання грошей державного бюджету, які уряд хотів відрізати в рамках економії, знову нагадала про себе в травні. Організатори фестивалів, клубів і агенцій організували акцію #СтопКультурнийКарантин, мета якого – привернути увагу уряду до проблем, з якими зіштовхнулась креативна індустрія під час локдауну.

Культурний сектор – один із тих, який дуже залежить від живої присутності людей, – онлайн можна провести не все, кажуть організатори [11].

Після оголошення владою можливого сценарію виходу з карантину, де на жодному з етапів не йшлося про видовищні заходи, представники креативних індустрій зініціювали акцію як заклик до влади розробити план виходу з карантину і для сфери культури.

Акція почалася з того, що 12 травня потужні світлові промені спрямували в небо в 20 містах України. Загалом організатори задіяли 5400 світлових приладів.

«У всіх постановах уряду, у більшості рішень міської влади є поступові кроки для виходу (з карантину) інших галузей в Україні, але для креативних галузей, особливо для концертної діяльності, діяльності кінотеатрів, великих творчих колективів, гастрольної діяльності такого шляху не передбачено. Таке враження, що влада чи забула, чи свідомо ігнорує креативні індустрії. Тому всеукраїнська спільнота вирішила, що якщо нас не чують, адже кївські активісти активно комунікують з урядовцями і намагаються донести свою думку, але ці думки не враховуються, можливо, так нас побачать», – коментує директор «Місцевого навколокультурного простору» Ілля Грицанюк. – «У цій індустрії працює більш як 200 тисяч людей: актори, організатори заходів, декоратори, технічний персонал, працівники івентагенцій, квиткові оператори, які не знають коли знову будуть працювати» [22].

«Багатотисячна аудиторія івент-спеціалістів нашої країни впродовж останнього місяця залишається без роботи, й фактично їхні компанії на межі банкрутства. Нам дуже прикро, що у так званому поетапному плані виходу з карантину для нашого ремесла не знайшлося місця і правил. Цією мирною акцією ми об'єдналися заради того, аби бути „почутими” – щоб нас побачили, звернули увагу на нашу діяльність та врахували потребу у відновленні організації подій у державі. Нам слід почати працювати на рівні з іншими галузями та видами діяльності. Стоп культурний карантин!», – зазначив директор стадіону «Арена Львів» Денис Ринський.

Учасники акції стверджують, що не мають на увазі миттєве відкриття та відновлення роботи – їм просто потрібно розуміти, як діяти далі, і що їх чекає.

Проект мав чітку мету – розпочати відкритий діалог влади та креативних індустрій. Організатори зазначили, що мають пропозиції, які зможуть значно спростити вимушену зупинку діяльності креативних компаній та допомогти пережити карантинні заходи.

Акція викликала суттєвий резонанс: увечері 13 травня пряму трансляцію подивилося понад 130 тисяч людей, а записи з хештегом #СтопКультурнийКарантин можна побачити в соцмережах багатьох медійних персон. Подію висвітлювали британські, білоруські, польські ЗМІ. У деяких країнах планують робити схожі акції.

Засновниця *Kyiv Music Days* та організаторка акції Євгенія Стрижевська зазначила: «Ця криза оголила проблематику галузей. Індустрія достатньо молода, й певні інституціональні процеси лише тільки починають у ній формуватися. Ми, *Kyiv Music Days*, є майданчиком для спілкування та об'єднання. Тому сама акція – це успіх» [65].

Коли можливість отримувати дохід від масових заходів, показів та публічних лекцій зникла, у сфері культури актуалізувалися ті механізми, якими вона забезпечує себе, переконана театрознавець Олена Мигашко.

Передусім, ідеться про рівень навичок менеджменту (вміння враховувати внутрішні та зовнішні ризики, варіативність каналів комунікацій та меседжів проекту на різні випадки життя, способи закріплення результатів та фіксації продукту) та рівень піклування про культурну сферу з боку держави [25].

«Карантин – це найкращий час зайнятися самоосвітою зокрема в сфері грант-менеджменту, культурного менеджменту. Думаю, що кошти, які є в Українському культурному фонді на проєктну діяльність можна спрямувати або на інституційну підтримку галузі, або через проєкти також підтримувати існування галузі як такої. Тому що проєкти – це не лише публічні заходи. Це й аналітика, оцифрування, створення онлайн-виставок, концертів тощо», – зауважує програмна директорка УКФ Ю. Федів [10].

Під час участі в онлайн-зустрічі з міністрами культури країн-членів ЮНЕСКО в. о. міністра культури та інформаційної політики України Світлана Фоменко заявила, що хоч уведення карантину через поширення *COVID-19* негативно позначилося на культурному секторі (історичні місця, театри і творчі індустрії втратили свої доходи), водночас надало можливості для пошуку нових форм роботи й розширення спілкування між учасниками культурного процесу.

Українські художники стали ініціаторами ряду міжнародних проєктів, серед яких *#LaCulturaNonSiFerma* і «Мистецтво проти пандемії»; театри показують вистави в режимі онлайн; художні школи представляють індивідуальні відео-майстер-класи, музеї та бібліотеки розмішують колекції та виставки онлайн, організовують віртуальні тури, використовують соціальні мережі, залучаючи аудиторію за допомогою хештегів, конкурсів, вікторин. УКФ, УІК і Державне агентство з питань кіно продовжують свою діяльність, виділяючи гранти і розробляючи нові програми, що заохочують окремих художників і невеликі творчі підприємства до нового цифрового формату художнього самовираження [66].

Так чи інакше, а всі сектори культури зараз вимушені перегруповуватись, спираючись на свій цифровий та креативний потенціал. Як саме їм це вдасться – буде зрозуміло згодом, але вже зараз можна сказати, що напрацьовані за ці місяці механізми у різних секторах культури та мистецтва є хорошим здобутком та неоціненним досвідом для подальшої праці [25].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Подоляк І. Культура хоче їсти / Ірина Подоляк [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://lb.ua/culture/2020/03/26/453719_kultura-hoche_isti.html.
2. Продажі у сфері культури за час карантину впали на 50% – опитування [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.chytomo.com/prodazhi-u-sferi-kultury-za-chas-karantynu-vpaly-na-50-opytuvannia/>.
3. Шмигаль обіцяє, що видатки на культуру будуть збережені [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.chytomo.com/shmyhal-obitsiaie-shcho-vydatky-na-kulturu-budut-zberezheni/>.
4. Шевчук І. Чи переживе українська культура карантин: звернення культурних представників до уряду України // Іванна Шевчук [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://shpalta.media/2020/03/26/chi-perezhive-ukra%D1%96nska-kultura-karantin-zvernennya-kulturnix-predstavnikiv-do-uryadu-ukra%D1%96ni/>.

5. Федів Ю. Вірус забуття. Час знову рятувати українську культуру // Юлія Федів [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/columns/2020/03/26/240355/>.
6. Кудерчук: «Нас зрозуміють, якщо відмовимося від зйомок фільму заради будівництва лікарні» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/production/article/175890/2020-03-26-kuderchuk-nas-zrozumiut-yakshcho-vidmovimos-vid-ziomok-filmu-zaradi-budivnitstva-likarni/>.
7. Харченко О., Міщенко Я. Світлана Фоменко: Відправити культуру на карантин неможливо // Олександр Харченко, Ярослава Міщенко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://mkms.gov.ua/news/3723.html>.
8. Рада схвалила підтримку креативних індустрій – нардеп Ткаченко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/economics/finance/pidtrimka-kreativnih-industriy-rada-shvalila-zakonoproekt-novini-ukrajina-10995311.html>.
9. Парламент прийняв за основу проєкт про підтримку сфери культури [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/rinok/article/177129/2020-05-13-parlament-priinyav-za-osnovu-proekt-pro-pidtrimku-sferi-kulturi/>.
10. Культура – це не лише сфера розваг – Олеся Островська-Люта про неприпустимість скорочення фінансування [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=93044>.
11. Друк коміксів через епідемію призупинило українське видавництво «Вовкулака». Продажі у сфері культури за час карантину впали на 50% – опитування [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.chytomo.com/prodazhi-u-sferi-kultury-za-chas-karantynu-vpaly-na-50-opytuvannia/>.
12. Дмуховська А. Як Європа рятує власну культуру? / Альона Дмуховська [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://lb.ua/blog/alyona_dmukhovska/452983_yak_ievropa_ryatuie_vlasnu_kulturu_.html.
13. Тригуб В. Українська класична музика стрімко завоювала Китай! / Віктор Тригуб [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://uapress.info/ru/blog/show/ygwr1BzwyEr6Q1t>.
14. Україна пропонує ЮНЕСКО зібрати та викласти у вільний доступ твори світових митців [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3010141-ukraina-proponue-unesko-zibrati-ta-viklasti-u-vilnij-dostup-tvori-svitovih-mitciv.html>.
15. Шуткевич О. Рекорд за віртуальний хор / Олеся Шуткевич // День. – 2020. – 15 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/rekord-za-virtualnyu-hor>.
16. Віртуальний хор встановив національний рекорд // Вечірній Київ. – 2020. – 12 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:

<https://vechirniy.kyiv.ua/news/virtual-nyy-khor-vstanovyv-natsional-nyy-rekord>.

17. У Вінниці зініціювали флешмоб #Червонарута50challenge і закликали до участі артистів з України та світу [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://cultua.media/culture/actual-novini/u-vinnytsi-zinitsiiuvaly-fleshmob-chervonaruta50challenge-i-zaklykaly-do-uchasti-artystiv-z-ukrainy-ta-svitu/>.
18. Бадьйор Д. Фестивалі адаптації: українські культурні події під час пандемії / Дарія Бадьйор [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://ukr.lb.ua/culture/2020/05/12/457367_festivali_adaptatsii_ukrainski.html.
19. Через COVID-19 перенесли VI міжнародний фестиваль Odessa Classics [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://cultua.media/culture/actual-novini/cherez-covid-19-perenesly-vi-mizhnarodnyj-festyval-odessa-classics/>.
20. «Стоп культурний карантин»: у Житомирі «засвітили» небо прожекторами в рамках всеукраїнської акції [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://www.zhitomir.info/news_192088.html.
21. К. С. Музика в карантині Як львівські музиканти переживають ізоляцію [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://zaxid.net/statyi_tag50974/.
22. Королёва Е. Атівнтракт зтянувся. Когда в Украине разрешат проводить концерты. – Фокус. – 2020. – 13 мая. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://focus.ua/culture/455312-antrakt_zatianulsia_kogda_v_ukraine_razreshat_provodit_kontserty.
23. Музиканти світу об'єднуються онлайн, попри карантин [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: culture.ck-oda.gov.ua.
24. Ятель К. Фестиваль Plan B запускає онлайн-проект про соціальні інновації та нову музику / Катерина Ятель [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://liroom.com.ua/news/plan-b-online/>.
25. Мигашко О. Культура онлайн: паролі доступу / Олена Мигашко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://uaculture.org/texts/kultura-onlajn-paroli-dostupu/>.
26. «Запорожець за Дунаєм», «Лускунчик» та «Набукко»: Національна опера викладає вистави онлайн [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3021235-zaporozec-zadunaem-luskuncik-ta-nabukko-nacionalna-opera-vikladae-vistavi-onlajn.html>.
27. Крижанівська М. Львівські театри і музеї на час карантину пропонують безкоштовні онлайн вистави та екскурсії / Марічка Крижанівська [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://zaxid.net/lvivski_teatri_i_muzeji_na_chas_karantinu_proponuuyut_bezkoshtovni_onlajn_vistavi_ta_ekskursiyi_n1499355.
28. Ярушевська А. Культура під час карантину: як львівські театри адаптувалися до нових умов роботи / Альона Ярушевська [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:

<https://www.032.ua/news/2737280/kultura-pid-cas-karantinu-ak-lvivski-teatri-adaptualisa-do-novih-umov-roboti>.

29. Рижков В. Своєрідний виклик для діячів мистецтв» / Віктор Рижков // День. – 2020. – 7 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-ukrayiny/svoyeridnyu-vyklyk-dlya-diyachiv-mystectv>.
30. Незабаром в Zoom. Влад Троїцький та «ДАХ» покажуть цифровий театральний серіал [СМУТА] // Новое время. – 2020. – 7 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/style/kultura/smuta-cifroviy-teatralniy-serial-vid-vlada-trojickogo-50086876.html>.
31. Комарова О. Онлайн-розваги на карантині: казки Полякової, вечірки, спектаклі і концерти на дивані / Ольга Комарова [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/koronavirus-karantin-rozvagy-onlain-teatr-bar-koncert/30513343.html>.
32. Вергеліс О. Всесвітній антракт. Як українські театри переживають карантин / Олег Вергеліс [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://glavcom.ua/country/culture/vsesvitniy-antrakt-yak-ukrajinski-teatri-perezhivayut-karantin-672485.html>.
33. Бабенко І. Працювати, працювати.../ Ірина Бабенко // День. – 2020. – 14 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/pracyuvaty-pracyuvaty>.
34. Театральний інтернет-конкурс презентує більше сотні вистав // Вечірній Київ. – 2020. – 13 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/teatral-nyu-internet-konkurs-prezentuye-bil-she-sotni-vystav>.
35. Савицька О. Нас єднає любов... // День. – 2020. – 13 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/nas-yednaye-lyubov>.
36. Сіденко Т. Дмитро Яворницький... із гречки / Тетяна Сіденко // День. – 2020. – 14 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/taym-aut/dmytro-yavornyskyu-iz-grechky>.
37. Єфімова В. Музеї на карантині / Валентина Єфімова [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://prostir.museum/ua/post/42730>.
38. Як дистанційно залучити аудиторію [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://prostir.museum/ua/post/42726>.
39. Козирева Т. Чим цікава іграшкова тематика? / Тамара Козирева // День. – 2020. – 7 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/chym-sikava-igrashkova-tematyka>.
40. 13% музеїв усього світу можуть закритися назавжди [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://supportyourart.com/news/yunesko-13-muzeyiv-zakrylysya-nazavzhdy>
41. Depositphotos підтримує фотографів на карантині у кампанії #LockdownArt [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:

<https://platfor.ma/depositphotos-pidtrymaye-fotografiv-na-karantyni-u-kampaniyi-lockdownart/>.

42. Вперше в Україні: Одеський художник організував онлайн-виставку сучасного мистецтва // Дзеркало тижня. Україна. – 2020. – 11 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://dt.ua/CULTURE/vpershe-v-ukrayini-odeskiy-hudozhnik-organizuvav-onlayn-vistavku-suchasnogo-mistectva-347328_.html.
43. Степаненко В. Коронавірус у культурі: як карантин вплине на мистецтво. Прогнози художників / Віка Степаненко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://iod.media/article/koronavirus-u-kulturi-yak-karantin-vpline-na-mistectvo-progozi-hudozhnikiv-5910>.
44. Буцко Д. Наталія Ворожбит: «Українського кіно цього року не буде, величезна кількість людей залишиться без роботи» / Діана Буцко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://lb.ua/culture/2020/04/03/454411_nataliya_vorozhbit_ukrainskogo.html.
45. Тарасов В. День простою – 350 тисяч грн / Віктор Тарасов // Новое время. – 2020. – 14 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/style/kultura/shcho-bude-z-kino-i-kinoteatrami-pislya-karantinu-progoz-ekspertiv-novini-ukrajini-50087895.html>.
46. Вергеліс О. Скажене похмілля. Українське кіно в умовах коронавірусної реальності / Олег Вергеліс [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://glavcom.ua/country/culture/skazhene-pohmilliya-ukrajinske-kino-v-umovah-koronavirusnoji-realnosti-676863.html?fbclid=IwAR2o0cdnVEB2KdmXMbgM-8JwSsdCYYFmYY79m5xVgG_h_ykwoYojWC9aob8.
47. В Україні закінчився фестиваль Docudays UA – 2020. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/News/243523>.
48. На онлайн-платформі Takflix покажуть найкращі фільми Одеського кінофестивалю // Новое время. – 2020. – 14 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/style/kultura/krashchi-filmi-odeskogo-kinofestivalyu-pokazhut-onlayn-de-i-koli-divitisya-50088184.html>.
49. Київстар та «Планета Кіно» показали у Борисполі фільм «Мої думки тихі» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3023795-kiivstar-ta-planeta-kino-pokazali-u-borispoli-film-moi-dumki-tihi.html>.
50. Ельце С., Кондратенко М. Карантин сприяв відродженню автокінотеатрів, але не в Україні / Сабіне Ельце, Микола Кондратенко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/%D0%BA%D0%>.
51. Кулачковська М. На паркінгу біля «Арени Львів» запрацював автокінотеатр / Марічка Кулачковська [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://zaxid.net/na_parkingu_bilya_aren_i_lviv_zapratsyuvav_avtokinoteatr_n1502257.

52. К. С. Перший львівський автокінотеатр відкриється 14 травня [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://zaxid.net/avtokinoteatr_lviv_z_14_travnua_zapratsyuye_pravila_filmi_kvitki_n1502070.
53. Козирева Т. У Львові відкриють перший в Україні автокінотеатр на даху / Тетяна Козирева [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/news/120520-u-lvovi-vidkryut-pershyy-v-ukrayini-avtokinoteatr-na-dahu>.
54. К.С. Ще один автокінотеатр відкриють на даху паркінгу ТВК «Південний» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://zaxid.net/lviv_avtokinoteatr_na_dahu_avtoparkingu_tvk_pivdenniy_z_13_travnua_n1502104.
55. Рабаданова Л. Робота бібліотеки в умовах карантину / Людмила Рабаданова [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://kpi.ua/2020-kr14-2>.
56. Безкоштовний доступ до ресурсів протягом карантину [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: [https://library.ukma.edu.ua/index.php?id=single&no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=1223](https://library.ukma.edu.ua/index.php?id=single&no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=1223).
57. Козирева Т. Культурний «заштрик» польвівськи / Козирева Тетяна // День. – 2020. – 7 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayinci-chytayte/kulturnyy-zashtryk-po-lvivsky>.
58. Богуш Т. Бібліотеки в умовах епідемії COVID-19 / Тетяна Богуш [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4537-biblioteku-v-umovakh-epidemii-covid-19>.
59. Вірюгіна К. Вебінар «Як бібліотеки згуртовують громаду під час карантину» / Катерина Вірюгіна [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/konferentsii-seminary-treninhy/seminary/icalrepeat.detail/2020/04/28/3399/-/vebinar-yak-biblioteki-zgurtovyuyut-gromadu-pid-chas-karantinu-28-04-2020>.
60. Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4579-biblioteku-v-umovakh-pandemii-covid-19>.
61. УІК пропонує запровадити антикризові гранти для видавців, письменників, перекладачів [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.chytomo.com/uik-proponuie-zaprovadyty-antykryzovi-hranty-dlia-vydavtsiv-pysmennykiv-perekladachiv/>.
62. Чадюк М. 300 тисяч книг – дітям / Марія Чадюк // День. – 2020. – 7 трав. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayinci-chytayte/300-tysyach-knyg-dityam>.
63. «Книжковий Арсенал» перенесли на 2021-й, але частина програми відбудеться онлайн [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.chytomo.com/knyzhkovyj-arsenal-perenesly-na-2021-uj-ale-chastyna-prohramy-vidbudetsia-onlajn/>.

64. Савватеев Є., Цареградська Є., Тейлор К. Port.agency запустили «Супермаркет культури» для підтримки культурних проєктів під час карантину / Євген Савватеев, Єлизавета Цареградська, Катерина Тейлор [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://hromadske.radio/podcasts/turboranok-donbas/port-agency-zapustyly-supermarket-kul-tury-dlia-pidtrymky-kul-turnykh-proiektiv-pid-chas-karantynu>.
65. Нашою метою був діалог»: організатори акції #СтопКультурнийКарантин про свої цілі [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: [PolinaLiminahttps://bit.ua/2020/05/stopculturequarantine/](https://bit.ua/2020/05/stopculturequarantine/).
66. Карантин надає можливості для пошуку нових форм роботи у сфері культури – Фоменко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3011188-karantin-nadae-mozlivosti-dla-posuku-novih-form-roboti-u-sferi-kulturi-fomenko.html>.

Матеріал підготувала

М. Б. Лелик,
головний бібліограф
відділу наукового аналізу
та узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування *І. Г. Піленко*

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 1,89. Б/т. Зам. 38. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12